

Kyrk ýyldan soň watanyňa dolanmak...

Category: Kitapcy

написано kitapcy | 26 января, 2025

Kyrk ýyldan soň watanyňa dolanmak... KYRK ÝYLDAN SOŇ WATANYŇA DOLANMAK...

Etaba atarylan Berdi Gotur ogly bolsa soňra ol gidişden baryp, Magadanyň Werhoýan daglarynda magdan köwýän bendileriň arasyndan çykypdy. Ol soňra bu ýeriň türmesinde ýigrimi ýyla golaý oturyp, azatlyga çykýar.

Haçan-da ol özi ýaly türmelerden bolan bendiler bilen Magadana gelip, Uly ýere gitmek üçin ýylda bir gezek gelýän ýeke-täk gämä münüp ugran mahallary, heniz gämi ýola düşüp, ugurly ýüzüp-ýüzmänkä, ýene bir bela uçraýarlar. Bir ýerden bir äpet kit peýda bolup, ol gämini guýrgy bilen urup ýykmagyň kastyna çykýar. Ol ondan gelip, gämini guýrugy bilen bir urýar, mundan gelibem bir. Her uranda hem ýer sarsan ýaly bolup, gämi agdararly bolup, entirekläp-egreldekläp gidýär. Mahluk soňra birazdan gäminiň «aman diläp» bögürýän güňleç sesinden heder edýärmä – nämemi ondan çekilýär. Zordan aman galan gämini soňra dolap bejermäge kenara getiripdirler. Bendileriňem Ohot deňzi bilen Uly ýere aşmak planlary puç bolýar. Olaryň arasynda birnäçe türkmen hem bar eken.

Änewli Hydyr aga-da bu dowzah baradaky gürrüňinde soňra: «şol gaýdanlaryň arasynda Berdi (tagtabazarly) ýene-de Magadana ýesir bolup düşen türkmen gyzy-dy bardy» diýip

ýatlaýar. «Är gorkan, at ürken ýerinden» diýleni, şundan soň

gämili Uly ýere aşmak tiz-de bolsa, ikilenç oňa münmäge Berdiniň bogny ysmandyr. Ol gury ýer bilen assa-ýuwaşdan Ýakudystana çekilipdir. Bende: «Öýe barsam, ýene bir sebäp bilen bu ýerlere gaýtadan ugradarlar» diýip, gorkmanam durmaýar eken. Ýakudystana gelip, ol bir başy boş ýakut gelnine öýlenip, şol ýerde-de galyberipdir. Berdi gideli ondan hiç habar-hatyr bolmansoň, garyndaşlary ony bir ýerlerde ölüp gidendir diýip, bireýýäm ondan tamalaryny üzübem ýören ekenler.

...Bu wagta çenli bolsa kyrk ýyldan gowrak wagt geçipdir. Eger-de nesibe il-ýurda çekmedik bolanlygynda, Berdi aga Ýakudystanda diri gaýyp bolup, soňam gezse-de gezer ýörerdi.

...1980-nji ýyllaryň başlarynda Moskwa baran Kakaly Berdi aga ol ýeriň myhmanhanalarynyň birinde Ýakudystandan gelen bir ýakut bilen bir otagda bile bolýar. Şonda tanşan mahallary ýaňky ýakut: «Biziň obamyzda Berdi pikir diýen bir gowy çörek bişirýän adam bar. Öz-ä şolam siz ýaly Orta Aziýaly bolmaly diýip, Berdi Gotur ogluny ýatlaýar.

Bilesigeliji Berdi Kakaly ýakut goňşusyny diňländen soň: «...Adyňam Berdi bolýan bolsa, sen niredenem bolsaň, türkmen bolmaly» diýip pikir edýär. Ýakutdan salgysyny alyp gelensoňam: «Sen kim, Berdi, ýerligiň nireden, heý, ilençalan, dogan-garyndaşdan habarlaşaýara bu ýerde adam barmy?» diýip hat ýazýar. Berdi Kakalynyň çaky dogry bolup çykýar. Ol hatynda özüniň türkmen bolup, türmeden öň Tagtabazaryň «Täze ýol» kolhozynda ýaşandygyny ýene-de Jöwelek diýen agasynyň, Gädik diýen lakamly aýal doganynyň (aýal doganynyň hakyky adyny unudypdyr) bolandygyny ýatlapdyr. Berdi Kakaly erjel adam eken. Onuň ilkinji gözlegleri şowsuz bolsa-da, ol ahyrsoðy öz atdaşynyň garyndaşlarynyň üstünden barypdyr...

Ýitigiň hak hossarlary bu wagt Jöwelek baba bolup, Gädik mama şol wagtky Kirow adyndaky kalhozda ýaşap ýördüler.

Hoş habary eşiden Berdi Goturyň agasynyň ogly Ýazgylyç Jöwelek doganoglan inisi Işan Hämmine ýanyna alyp: «Aga-da, aga» bolşup, onuň ugruna çykýarlar. Kakaly Berdi aganyň anyklap alan salgysy bilen onuň ýaşaýan şäherçesine uçup barýarlar. Gürrüňçi Ýazgylyç Jöwelek soňra özüniň agasynyň yzyndan sorag salyp barsyny ýatlap: «Ýakudystan diýeniň gar bürenip oturan bir ýurt eken. Ähli ýer gar bolup, buz bolup ýatyr. “Niredesiň Berdi akgam?” diýip bardyk bizem uça-uça.

Salgy berlen öýe golaýlaşyberenimizde ondan gözlerini süzgekledibräk bir adam çykdy. Men ony ömür görmedigem bolsam, görenimden tanadym.

Işana: – Özün-ä bilemok, eňeg-ä biziňki – diýdim.

Haýdan-haý herimiz hamsygyşyp, ony bir ýanyndan gujaklan wagtymyz ol bir ah çekip, ýakut dilinde bir zat diýdi, kim bilýär, näme diýdi?!”

Birki gün agasynyň gar öýünde myhman bolup, ony özleri bilen Watana alyp gitmekçi diklerini aýdan wagtlary ol ýene-de uludan demini alyp oýurganypdyr. Soňundanam:

– Oba şura Ýagdy gul iw? – diýip, rusça sorapdyr.

– Ýok, öldi.

– Hudaýa şükür – diýip, Berdi ýakut hristiança çokunypdyr. Soň ol:

– Aman OGPU iw? – diýip sorapdyr.

– Ýok, onuň özünem 1937-nji ýylda türmede öldürdiler.

Ýazgylyç Jöwelek:

– Kaput! – diýip, ýene-de onuň jogabyny nagt edipdir.

– Onda giderin! – diýip, Berdi ýakut özüniň başyna ýeten adamlaryň ol ýerde ýokdugyny bilensoň, gaýtmak üçin ýolşaýyny tutmak bilen bolupdyr. Gözüniň ody alnan bendäniň, köp ýyllaryň geçendigine seretmezden, özüni görgi ýoluna ataran şol adamlardan henizem gorkusy uly eken.

Berdi ýakut Watana gelip, dogan-garyndaşlaryna duşansoň, birnäçe ýyl ýaşap, segsen ýaşıň töwereginde garyndaşlarynyň arasynda dünýeden ötdi.

Ýazgylyç Jöwelek janköýerlik edip ýitigini tapmaga kömek eden Berdi Kakaly bile minnetdarlyk bilen öz ýakyn garyndaşy hökmünde indi saçakly gatnaşýar...

Agageldi Allanazarow. Ojak 1 «Sürgünler» / romanyndan

«Ylym» neşirýaty, 2008 ýyl. (74 sah)